Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท*

National Disaster Risk Management in Chainat Province

Received: July 30, 2019
Revised: December 6, 2019
Accepted: December 12, 2019

ทัศนีย์ ปิ่นสวัสดิ์ (Tasanee Pinsawasdi)**
ตวงทอง สินชัย (Tuangtong Sinchai)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ1.วิเคราะห์ความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาท 2.เพื่อศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาท3.เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาท การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาการวิเคราะห์ความเสี่ยงและการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท รวมถึงนำเสนอแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท โดยใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participation Observation and Non-Participation Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งเป็นตัวแทนของภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน จำนวน 24 คน รวมถึงการสนทนากลุ่ม (focus group) และสานเสวนา (Dialogue) โดยมีผู้เข้าร่วมสานเสวนาประกอบด้วย หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ผู้นำท้องถิ่น ภาคประชาชน จำนวน 200 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) จากการวิเคราะห์ความเสี่ยงปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ 1.การวิเคราะห์ความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ พบว่า ภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาทเป็นปัญหาอุทกภัยรวมถึงภัยแล้งมีสาเหตุเกิดจากลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ ภูมิศาสตร์เป็นที่เนินสูงสลับกับภูเขาและมีพื้นที่อยู่ทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน 2) การจัดการความเสี่ยง ประกอบด้วย การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ การจัดการในภาวะฉุกเฉิน และการฟื้นฟู ประกอบด้วยกระบวนการ ดังนี้ 2.1 กระบวนการลดความเสี่ยงด้วยการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติของพื้นที่ที่ประสบภัยของจังหวัดชัยนาท เช่น การกำจัด วัชพืช การสร้างคันกั้นน้ำ ขุดลอกทางระบายน้ำ จัดเตรียมบุคลากรและเครื่องมือการ

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัย และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการนำไปประยุกต์ใช้
This article aims to disseminate research results and it benefits for the public and private sectors in applying.

** อาจารย์ทัศนีย์ ปิ่นสวัสดิ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม .อีเมลล์ Tasanee.sk@gmail.com
Tasanee Pinsawasdi .Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Chandrakasem Rajabhat University

*** ตวงทอง สินชัย นักวิชาการอิสระ
Tuangtong Sinchai . Independent scholar

ประเมินสถานการณ์ การสำรวจพื้นที่เสี่ยง และการมอบหมายภารกิจให้หัวหน้าส่วนแต่ละฝ่ายรับผิดชอบ 2.2 กระบวนการจัดการในภาวะฉุกเฉินของจังหวัดชัยนาท มีกระบวนการจัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็วเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยเบื้องต้น มีการจัดหาสถานที่อพยพประชาชนผู้ประสบภัย มีการเตรียมความพร้อมในการจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค อาหารน้ำดื่ม ยารักษาโรค และดูแลรักษาสุขภาพความเป็นอยู่ของผู้ประสบภัย นอกจากนี้ยังมีการจัดเตรียมชุดเจ้าหน้าที่ร่วมกับผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการร่วมกันปฏิบัติงาน 2.3 การฟื้นฟูจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาทเป็นการมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือด้วยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น ประชาชน และภาคเอกชน เช่น ร่วมกันทำความสะอาดวัด โรงเรียน สถานที่ราชการ หรือบ้านเรือนประชาชนหลังประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีการประสานงานร่วมกับกรมโยธาในการดำเนินการซ่อมแซมถนนที่ชำรุดเสียหายให้สามารถสัญจรได้โดยปกติ เป็นต้น 3) แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติมีการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคในรูปแบบเครือข่ายทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการในทุกขั้นตอน เช่น การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ จัดการในภาวะฉุกเฉิน และการฟื้นฟู มีการศึกษาดูงานจากกรณีศึกษาในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำคู่มือประชาชนเมื่อประสบภัยพิบัติ เทศบาลมีการจัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันน้ำท่วม เช่น การกรอกกระสอบทรายเพื่อทำคันกั้นน้ำเพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีการวางแผนเตรียมรับสถานการณ์น้ำ และติดตามประเมินสถานการณ์น้ำอยู่เสมอ มีการสร้างความเข้าใจระหว่างพื้นที่ประสบภัยกับพื้นที่เหนือแนวคันกั้นน้ำเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ในขณะเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติทุกภาคส่วนมีการบูรณาการร่วมกันในการจัดหาสิ่งของจำเป็น เช่น เรือ สุขาเคลื่อนที่ สิ่งของยังชีพให้กับผู้ประสบภัย เป็นต้น นอกจากนี้ หลังเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติทุกภาคส่วนมีการร่วมมือกันในการฟื้นฟูเยียวยาผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น การทำความสะอาด บูรณะสถานที่สำคัญ เยียวยาเกษตรกรและประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เป็นต้น

คำสำคัญ: การจัดการ ความเสี่ยง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

Abstracts

This research proposed the objectives to 1) to analyze national disaster risk management in Chainat; 2) to study the national disaster risk management in Chainat; 3) to present the public and private participation methods in the national disaster risk management in Chainat. The qualitative research was conducted in this study, which aimed to analyze the risk and national disaster risk management in Chainat, including present the public and private participation methods in the national disaster risk management in Chainat. According to this research, the participation observation and non-participation observation; an in-depth interview from the 24 key informants who were the representative of public and private sections; and focused group in order to responses the national disaster problems in the specific areas were conducted to analyze the risks and evaluation of natural disaster in the specific areas and explore the risk management methods from the public and private participation. A dialogue was organized in which 200 participants from the government sectors, public and private sectors, the leaders were attended.

The findings revealed that 1) the collected data of Natural disaster risks in Chainat areas were concluded, as follows: 1) The risk analysis of natural disasters found that the natural disasters in Chainat Province were flooding problems including drought caused by topographical and climatic conditions. Geographically, the hills are interspersed with mountains and the area is both irrigated and not irrigated. 2) the risk management comprised with the issues of disaster risk reduction, responses, and recovery, which were focused on 2.1 Disaster risk reduction process by the preparedness for unexpected events in disaster areas in Chainat. Undertakers managed the plans to cope with unexpected beforehand disasters, constructed the preparation systems and the resolution in order to cope with natural disaster such as the establishment of emergency center, weeding, watercourse excavation, provide personnel, situation assessment, surveying of the risk areas, dyke construction and tasks assignment to each section leaders; 2.2 The process of emergency management in Chainat was operated during the disasters as preparing in advance, including assisted floods victims to reduce damages. Chainat undertakers organized mobile services to primary rescue floods victims, provided shelters for victims, prepared for consumption, food, and beverages, medicines and took care of the victims' health. Chainat undertakers asked for other sectors' helpful. Moreover, there was a corporation with the local leaders, village headmen, or headmen to participate in dredging the canal for drainage. Local people collaborated with the municipality in weeding at canal; 2.3 the resilience after natural disaster situation in Chainat

was focused on mainstreaming in collaboration with the department of public works and town and country planning to repair broken roads to be able to roam normally. 3). Promoting the collaboration with public and private partnership regarding the natural disaster management, Chainat. Chainat's undertakers have an integrated collaboration of all sectors, comprised with public and private sectors and formal and informal mass media, which was managed the risk at all stages such as disaster risk reduction, responses the disaster management and recovery. Chainat's undertakers had safety training, constantly attended natural disaster case study field trips, made people manual for disaster confrontation. The local government had taken responsible for imparting local people to aware the natural disaster and had organized a campaign for local people that are involved in flood protection such as filled sands in sandbags for making dyke in order to prepare for coping with natural disaster, to plan for coping with floods and to follow up and assess floods risk. There was building an understanding of disaster encountering along dyke areas in order to prevent the confliction that might be occurred in areas. During the natural disaster situations, the public and private sectors were integrated collaboration in supplying necessities such as boats, mobile toilets, survival kits and changing of the guard for inspecting the flood levels. Provincial Electricity Authority was in charge of inspecting electrical system in which the municipality coordinated the Provincial Electricity Authority to visit the disaster areas for cutting off the electricity and removing plugs to the over level of floods. The public health had assisted the victims in treating the disease. Moreover, there was the corporation of all sectors to recover the victims after natural disaster situations such as cleaning, renovation, and recovery agricultures and local people who had got aftereffect.

Keywords: Management, Risk, Natural disaster

บทนำ

ภัยพิบัติทางธรรมชาตินับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อสาธารณชนอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การฟื้นฟูต้องใช้ทรัพยากรมากมายกว่าจะเข้าสู่ภาวะใกล้เคียงสภาวะเดิมหรือบางครั้งไม่อาจคืนสู่สภาพปกติได้อีก (ขณิษฐา พุกกะณานนท์ , 2551) คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติจึงได้จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ 2558 - 2562 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศสามารถปฏิบัติงานด้านการจัดการความเสี่ยง การลดความเสี่ยงและผลกระทบจากปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างบูรณาการร่วมกัน โดยมีกรอบการดำเนินงานที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้นพร้อมทั้งลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีอยู่เดิม

จังหวัดชัยนาทประสบปัญหาภัยแล้งมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่อดีตอันเนื่องมาจากสภาพ ภูมิประเทศและภูมิศาสตร์ที่เป็นที่เนินสูงสลับกับภูเขาและมีพื้นที่อยู่ทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน จึงทำให้ไม่สามารถส่งน้ำได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ จังหวัดชัยนาทจึงได้ชื่อว่าเป็นอีสานของภาคกลางนับแต่อดีตมีปัญหาขาดแคลนน้ำทุกฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝนกลับประสบปัญหาอุทกภัยตลอดเช่นกัน จากสถิติสาธารณภัยและความเสียหายจำแนกตามประเภทภัยพิบัติในจังหวัดชัยนาทของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2555) พบว่าจังหวัดชัยนาท มีสถิติพื้นที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นภัยแล้ง อุทกภัย วาตภัยและอัคคีภัย จากสถิติย้อนหลัง 5 ปี พ.ศ. 2554 - 2558 พบว่า จังหวัดชัยนาทมีพื้นที่การเกษตรที่ประสบภัยแล้งทั้งหมดรวม 45,424 ไร่ มีพื้นที่ประสบอุทกภัยรวมทั้งหมด 3,150 ไร่ และมีพื้นที่ที่ประสบอัคคีภัย จำนวน 41 ครั้ง จากที่กล่าวมาข้างต้นปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดชัยนาทคือปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำและปัญหาน้ำท่วมพื้นที่ทางการเกษตรของเกษตรกรในขังหวัดชัยนาทจากสถิติสาธารณภัยและความเสียหายจำแนกตามประเภท ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ในจังหวัดชัยนาทของแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ , 2555) พบว่าจังหวัดชัยนาทมีสถิติพื้นที่ประสบอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซาก คือ อำเภอเนินขาม อำเภอหนองมะโมง อำเภอหันคา อำเภอมโนรมย์ และอำเภอวัดสิงห์ พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานทั้งสิ้นอันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศเป็นเนินสูงจึงทำให้ไม่สามารถส่งน้ำได้อย่างทั่วถึง ต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ หรืออาศัยเครื่องสูบน้ำในการส่งต่อน้ำไปยังพื้นที่ นอกจากนี้ยังต้องเป็นพื้นที่รับน้ำเมื่อเกิดฤดูน้ำไหลหลากจากจังหวัดอุทัยธานีอีกด้วย

จากการทบทวนผลการปฏิบัติด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ผ่านมาได้สะท้อนปัญหาและความท้าทายต่อการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง กระบวนการ และองค์ความรู้จึงมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบป้องกันการเตรียมความพร้อม และสร้างภูมิคุ้มกันในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของประเทศให้เข้มแข็งครอบคลุมทั้งในกระบวนการวิเคราะห์ความเสี่ยง กระบวนการจัดการความเสี่ยง การลดความเสี่ยงการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในภาวะฉุกเฉิน และการฟื้นฟูรวมถึงกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ , 2558)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การจัดการ ความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท ” อันจะนำมาสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนซึ่งประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาท
3. เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในจังหวัดชัยนาท

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการภัยพิบัติในจังหวัดชัยนาท จำนวน 24 คน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ภาควิชาการและภาคเอกชน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท โดยศึกษาสาเหตุการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิเคราะห์ความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ กระบวนการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติการจัดการภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูรวมถึงกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชน

3. ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินงาน 1 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคม 2560 - เดือนกุมภาพันธ์ 2561

4. ขอบเขตด้านสถานที่การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติประเภทภัยแล้งและอุทกภัยซ้ำซากในจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย อำเภอเนินขาม อำเภอหนองมะโมง อำเภอหันคา อำเภอมโนรมย์ และอำเภอวัดสิงห์ โดยทุกพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตนอกชลประทานทั้งสิ้น พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานทั้งสิ้นอันเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศเป็นเนินสูงจึงทำให้ไม่สามารถส่งน้ำได้อย่างทั่วถึง ต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ หรืออาศัยเครื่องสูบน้ำในการส่งต่อน้ำไปยังพื้นที่ นอกจากนี้ยังต้องเป็นพื้นที่รับน้ำเมื่อเกิดฤดูน้ำไหลหลากจากจังหวัดอุทัยธานีอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาการวิเคราะห์ ความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ การจัดการภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูรวมถึงกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางหลักในการอธิบายปรากฏการณ์ เพื่อตอบคำถามงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้ 1.แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key–Informant) ด้วยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 24 รายซึ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชนและภาควิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท 2. แบบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participation Observation and Non-Participation Observation) 3.การสนทนากลุ่ม (Focus Group) 4.การสานเสวนา (Dialogue) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการให้ความหมายและการตีความและนำข้อมูลมาตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

สรุปผล

ผลจากการวิเคราะห์ความเสี่ยงปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาทในอำเภอเนินขาม อำเภอหนองมะโมง อำเภอหันคา อำเภอมโนรมย์ และอำเภอวัดสิงห์ซึ่งเป็นพื้นที่ทีประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติประเภทภัยแล้ง และอุทกภัยซ้ำซากในจังหวัดชัยนาท พบว่า จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดพื้นที่กลางน้ำซึ่งมีหน้าที่รองรับน้ำจากแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน อันเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา และมีหน้าที่ชะลอน้ำและรองรับน้ำประกอบกับภูมิอากาศในฤดูมีฝนตกชุกจึงทำให้เกิดอุทกภัยได้มากกว่าบริเวณอื่น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำและเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากจึงทำให้มีโอกาสได้รับความเสียหายจากอุทกภัยได้ นอกจากนี้ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในจังหวัดชัยนาทยังมีสาเหตุเกิดจากสภาพภูมิประเทศและภูมิศาสตร์ที่เป็นที่เนินสูงสลับกับภูเขาและมีพื้นที่อยู่ทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน กระบวนการจัดการน้ำเมื่อเกิดภัยแล้งจึงทำให้ไม่สามารถส่งน้ำได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ จังหวัดชัยนาทจึงได้ชื่อว่าเป็นอีสานของภาคกลางนับแต่อดีตมีปัญหาขาดแคลนน้ำทุกฤดูแล้ง ส่วนฤดูฝนกลับประสบปัญหาอุทกภัยตลอดเช่นกัน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าปัญหาภัยแล้งในพื้นที่ยังมีสาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สภาพภูมิประเทศจังหวัดอุทัยธานีเป็นพื้นที่ที่อยู่ต้นทางจึงทำให้จังหวัดอุทัยธานีสามารถเก็บน้ำไว้เมื่อเกิดหน้าแล้งน้ำที่ส่งต่อมายังจังหวัดชัยนาทจึงมีไม่เพียงพอแต่หากจังหวัดอุทัยธานีมีน้ำเกินความต้องการจะปล่อยน้ำออกสู่เขื่อนขุนแก้วจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังบริเวณที่มีพื้นที่ราบลุ่มโดยตรงซึ่งประชาชนในพื้นที่จึงต้องรับน้ำอย่างหลีกหนีไม่ได้ ประกอบกับการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาทยังขาดการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ซึ่งมีการบริหารจัดการแบบแยกส่วน ขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรและความเชี่ยวชาญ ขาดกระบวนการสร้างความรู้และความใจให้กับประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนผลการศึกษาศักยภาพในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติของประชาชนในจังหวัดชัยนาท พบว่า มีการ

ติดตามข่าวสารจากสื่อและจากประกาศของหน่วยงานภาครัฐในระดับหนึ่งแต่การเตรียมความพร้อมยังไม่ได้ครอบคลุมทุกด้าน เนื่องจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมีระดับที่สูงเกินกว่าความเตรียมพร้อมที่มีอยู่ ในส่วนความเปราะบางของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท พบว่า ประชาชนสวนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและตระหนักถึงความเสี่ยงอันเกิดจากสภาพภูมิประเทศในการได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในทุกปีเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติขึ้นประชาชนจะรับมือกับภัยธรรมชาติตามวิถีชีวิต ความเคยชินเป็นหลักและพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ในการประเมินความล่อแหลมของพื้นที่และให้ความรู้แก่ประชาชนในการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น วิธีสังเกตน้ำเปลี่ยนสีก่อนเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติการแจ้งจุดอพยพไปยังที่ปลอดภัย และกระบวนการแจ้งเตือนจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น

ผลจากการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาทมีดังนี้ 1. กระบวนการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นการเตรียมแผนเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติล่วงหน้า มีกระบวนการ ดังนี้ 1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประเมินสถานการณ์น้ำในปัจจุบันและน้ำที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงในอนาคต 1.2 มีการแจ้งหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการสำรวจพื้นที่และนำไปวางแผนในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติล่วงหน้า 1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการแจ้งเตือนภัยพิบัติทางธรรมชาติผ่านผู้นำชุมชนการประกาศ 1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนมีการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนให้ประชาชนติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์ วิทยุ และติดตามข่าวสารจากผู้นำอย่างต่อเนื่อง 1.5 มีการปรับแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทุกปีเพื่อให้สอดคล้องและสามารถรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้

2.การจัดการในภาวะฉุกเฉินเป็นการดำเนินการในช่วงขณะเกิดภัยตามแผนที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้ารวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติเพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้นให้มากที่สุดและให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนอย่าง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดแบ่งภาระงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประกาศข่าวสารและเตือนภัย การตั้งชุดเคลื่อนที่เร็วในการรักษาความปลอดภัยและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวการสนับสนุนด้านหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ มีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในการติดตั้งสุขาเคลื่อนที่การแจกถุงยังชีพ น้ำดื่ม อาหารและยารักษาโรคให้กับผู้ประสบภัยเป็นต้น การบริหารจัดการมีลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการการ มีระบบการประกาศข่าวสารและเตือนภัยที่หลากหลายช่องทางและเข้าถึงประชาชนไม่ว่าจะเป็นทางอินเตอร์เน็ต ป้ายประกาศ รถประชาสัมพันธ์ วิทยุชุมชน การประสานงานกับผู้นำชุมชนตลอดจนการทำความเข้าใจกับประชาชนผ่านกลไกของนักการเมืองท้องถิ่นในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนและเป็นบุคคลที่ประชาชนมีความใกล้ชิดและเคารพนับถือ

3. การฟื้นฟู มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติด้วยการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการสำรวจพื้นที่หรือความเสียหาย การประสานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการเยียวยาฟื้นฟูสุขภาวอนามัยของผู้ประสบภัยรวมไปถึงสภาพจิตใจหลังจากประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประสานกับหน่วยงานด้านการเกษตร เช่น การสำรวจความเสียหายทางการเกษตร การสนับสนุนพันธุ์พืชให้กับผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ผู้นำชุมชนประสานกับประชาชนในพื้นที่ ในการร่วมกันพัฒนาที่พักอาศัยที่ประสบภัยให้กลับสู่ภาวะปกติ ร่วมกันทำความสะอาดหมู่บ้าน

วัด โรงเรียน เก็บกวาดขยะมูลฝอย จัดเก็บกระสอบทรายกั้นน้ำ และการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยการปลูกต้นไม้ทดแทน ผลการวิจัย พบว่า การฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนผู้ประสบภัยร่วมกันฟื้นฟูและแก้ปัญหาในเบื้องต้น ดังนี้ 3.1 เมื่อเข้าสู่ภาวะปกติจะมีการประชาสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันพัฒนาที่พักอาศัยในชุมชนที่ประสบภัย เช่น หมู่บ้าน วัด โรงเรียน โดยระดมกำลังเก็บกวาดขยะมูลฝอย จัดเก็บกระสอบทรายกั้นน้ำ โดยใช้รถน้ำของเทศบาลมาฉีดน้ำล้างถนน รวมไปถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ ด้วยการปลูกต้นไม้ทดแทน 3.2 หลังจากที่เข้าสู่ภาวะปกติในระหว่างที่ประชาชนย้ายเข้าที่พักหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการสำรวจความเสียหายที่เกิดภายในที่พักและดำเนินการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดชัยนาทมีกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชน ในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยบูรณาการความร่วมมือจากหลายหน่วยงานเพื่อดำเนินการฝึกซ้อมการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยเพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น มีการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคเอกชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีกระบวนการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประชาชนและหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมกันป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น การกรอกกระสอบทรายเพื่อทำคันกั้นน้ำ อาสาตรวจตราเฝ้าระวังสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาสาสมัครในภาวะฉุกเฉินดูแลความปลอดภัยประชาชนที่อาศัยอยู่ที่ที่พักชั่วคราวและทรัพย์สินของประชาชน มีการประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการสนับสนุน เรือ สุขาเคลื่อนที่น้ำดื่ม อาหาร และยารักษาโรคฯลฯ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ความเสี่ยงปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาทในอำเภอเนินขาม อำเภอหนองมะโมง อำเภอหันคา อำเภอมโนรมย์ และอำเภอวัดสิงห์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติประเภทภัยแล้ง และอุทกภัยซ้ำซากในจังหวัดชัยนาท พบว่า จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดพื้นที่กลางน้ำมีหน้าที่ชะลอน้ำมีจากแม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่านซึ่งมีต้นกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา สภาพภูมิประเทศและภูมิศาสตร์เป็นที่เนินสูงสลับกับภูเขาอีกทั้งยังเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำและเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากจึงทำให้มีโอกาสได้รับความเสียหายจากอุทกภัยได้ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่อยู่ทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน กระบวนการจัดการน้ำเมื่อเกิดภัยแล้งจึงทำให้ไม่สามารถส่งน้ำได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ประกอบกับการดำเนินงานจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาทยังขาดการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ซึ่งมีการบริหารจัดการแบบแยกส่วน ขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรและความเชี่ยวชาญ ขาดกระบวนการสร้างความรู้และความใจให้กับประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ราชวัลย์ กันภัย (2555: 21 – 22) กล่าวว่าในอดีตที่ผ่านมาพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้ประสบปัญหาน้ำหลากท่วมหลายครั้งมีสาเหตุเกิดจากการจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดเอกภาพและการขาดการบูรณาการในการปฏิบัติงาน เนื่องจากโครงสร้างการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของประเทศไทยเป็นแบบรวมศูนย์

หรือกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางการทำหน้าที่ของหน่วยงานจึงมีความทับซ้อน จากที่กล่าวมาข้างต้นภาครัฐจำเป็นต้องให้การสนับสนุนการประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติประเภทต่าง ๆ (Multi-Hazard Risk Assessment) ทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่นเพื่อใช้ประกอบการวางนโยบายการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติในภาพรวมของทั้งประเทศให้มีความสอดคล้องกัน และต้องมีการเผยแพร่แลกเปลี่ยนข้อมูลความเสี่ยงระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ภาคส่วนต่าง ๆ นำไปใช้พิจารณากำหนดนโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาให้มีการคำนึงถึงความเสี่ยงจากภัยพิบัติในพื้นที่ กำหนดมาตรการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ตลอดจนกิจกรรมปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในการประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นในการประเมินความเสี่ยง เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และระบบคลังข้อมูลด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพในเรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติของประชาชนในจังหวัดชัยนาท พบว่า ในด้านการเตรียมความพร้อมของประชาชนในการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติมีการติดตามข่าวสารจากสื่อและจากประกาศของหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐมีการจัดกำลังคนโดยวางแผนจัดชุดเคลื่อนที่เร็วสนธิกำลังจากทุกภาคส่วนทั้ง เช่น ทหาร ตำรวจ ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขตพื้นที่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) มีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารและโทรคมนาคมทั้งข่ายหลักและข่ายสำรองยานพาหนะเรือท้องแบนเครื่องสูบน้ำและเครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันและบรรเทาไว้ให้พร้อมใช้การได้ทันที รวมถึงการจัดเจ้าหน้าที่คอยเฝ้าระวังติดตามสภาพอากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยาและคำเตือนจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างใกล้ชิด หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกำจัดวัชพืชและการขุดลอกทางระบายน้ำก่อนที่จะเข้าสู่ฤดูฝนและฤดูน้ำหลากของทุกปี เป็นต้น แต่การเตรียมความพร้อมของภาคประชาชนและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้ครอบคลุมทุกด้านทำให้ความเสียหายยังคงมีมากอีกทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมีระดับสูงเกินกว่าที่ดำเนินการเตรียมความพร้อมไว้ เนื่องจากแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีการเตรียมเครื่องอุปโภคและบริโภคที่จำเป็นไว้ มีการปรับปรุงบ้านเรือนโดยการยกพื้นบ้านให้สูงแต่ยังไม่มีการรวมตัวของคนในชุมชนและยังไม่มีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร เนื่องจากการเตรียมความพร้อมด้านความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติค่อนข้างน้อยและยังไม่มีการรวมตัวของคนในชุมชนแม้จะตระหนักว่าการป้องกันความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นหน้าทีของทุกคน ดังที่แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553 – 2557 ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยมุ่งเน้นการรวมพลังของชุมชน จึงควรมีการวางระบบการฝึกอบรม เพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติต่าง ๆ โดยมีชุมชนเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญ

ในส่วนความเปราะบางของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท พบว่า ประชาชนสวนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักและตระหนักถึงความเสี่ยงอันเกิดจากสภาพภูมิประเทศในการได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในทุกปีเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติขึ้นประชาชนจะรับมือกับภัยธรรมชาติตามวิถีชีวิต ความเคยชินเป็นหลักและพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ใน

การประเมินความล่อแหลมของพื้นที่และให้ความรู้แก่ประชาชนในการเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น วิธีสังเกตน้ำเปลี่ยนสีก่อนเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและการแจ้งจุดอพยพไปยังที่ปลอดภัย กระบวนการแจ้งเตือนจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น ประเด็นในเรื่องความเปราะบางนั้นสอดคล้องกับแนวคิดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Disaster Risk) ซึ่งความเปราะบาง (Vulnerability) เป็นคุณลักษณะเฉพาะของชุมชนระบบ สิ่งก่อสร้าง หรือทรัพย์สินต่าง ๆ ในพื้นที่ซึ่งจะทำให้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติทางธรรมชาติจึงเป็นที่มาของแนวคิดการลดความเสี่ยง (Disaster Risk Reduction) อีกด้วย นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2559) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ คือ องค์ความรู้ การเตรียมความพร้อม รวมถึงการมีเครือข่ายความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอื่น ๆ และผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของประชาชน ซึ่งการเสริมสร้างศักยภาพทางความรู้ให้กับประชาชนในการเตรียมความพร้อมในการรับมือจากความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติทำให้ลดความเปราะบางของประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งในการแก้ไปปัญหาและรับมือกับปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญและร่วมมือในระหว่างก่อนเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ขณะเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติและหลังการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติประกอบด้วย ระบบการวางแผนเตรียมพร้อม การตัดสินใจและการตอบสนองที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กลไกการจัดการในภาวะฉุกเฉิน การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ การฟื้นฟูบูรณะหลังเกิดภัยพิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย , 2554) กระบวนการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท มีดังนี้

1. กระบวนการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นการเตรียมแผนเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติล่วงหน้า มีกระบวนการ ดังนี้ 1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประเมินสถานการณ์น้ำในปัจจุบันและน้ำที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงในอนาคต ติดตามการพยากรณ์อากาศ ปริมาณน้ำระดับน้ำอย่างใกล้ชิด มีการจัดอบรมหรือแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ 1.2 มีการแจ้งหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการสำรวจพื้นที่และนำไปวางแผนในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติล่วงหน้า 1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการแจ้งเตือนภัยพิบัติทางธรรมชาติผ่านผู้นำชุมชนการประกาศ 1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชนมีการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนให้ประชาชนติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์ วิทยุ และติดตามข่าวสารจากผู้นำอย่างต่อเนื่อง 1.5 มีการปรับแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยทุกปีเพื่อให้สอดคล้องและสามารถรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นได้ จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการป้องกันการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติสมัยใหม่โดยมีการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุที่ต่อเนื่องจนครบกระบวนการ เรียกว่า “วงจรการจัดการภัยพิบัติ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

2.การจัดการในภาวะฉุกเฉินเป็นการดำเนินการในช่วงขณะเกิดภัยตามแผนที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้ารวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติเพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้นให้มากที่สุดและให้การช่วยเหลือแก่ประชาชนอย่าง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดแบ่งภาระงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประกาศข่าวสารและเตือนภัย การตั้งชุดเคลื่อนที่เร็วในการรักษาความปลอดภัยและให้ความ

ช่วยเหลือผู้ประสบภัย การจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวการสนับสนุนด้านหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ มีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆในการติดตั้งสุขาเคลื่อนที่การแจกถุงยังชีพ น้ำดื่ม อาหารและยารักษาโรคให้กับผู้ประสบภัย เป็นต้น การบริหารจัดการมีลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการการ มีระบบการประกาศข่าวสารและเตือนภัยที่หลากหลายช่องทางและเข้าถึงประชาชนไม่ว่าจะเป็นทางอินเตอร์เน็ต ป้ายประกาศ รถประชาสัมพันธ์ วิทยุชุมชน การประสานงานกับผู้นำชุมชนตลอดจนการทำความเข้าใจกับประชาชนผ่านกลไกของนักการเมืองท้องถิ่นในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนและเป็นบุคคลที่ประชาชนมีความใกล้ชิดและเคารพนับถือ

การจัดทำแผนบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉินในช่วงขณะเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติสอดคล้องกับแนวคิดกลยุทธ์จัดการในภาวะฉุกเฉินเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนการเผชิญเหตุสาธารณภัยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดโครงสร้างองค์กร ข้อมูลการสนับสนุนการตัดสินใจ การควบคุม การสั่งการและการใช้แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อให้การจัดการในภาวะฉุกเฉินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีการแบ่งความรับผิดชอบต่อสถานการณ์ด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกันในการการบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉินของพื้นที่ประสบภัยพิบัติของจังหวัดชัยนาทมีการแบ่งภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในรูปแบบการบูรณาการความร่วมมือ สายฝน แสงหิรัญ และ ชนิษฎา ชูสุข (2558) กล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่ควรทำงานร่วมกันในลักษณะการเป็นเครือข่ายการดำเนินงานในการจัดการภัยพิบัติที่เกิดขึ้น มีการตั้งศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมีการจัดระบบการประสานงาน การจัดระบบข้อมูล ระบบการสื่อสาร ระบบอาสาสมัคร และระบบการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติในท้องถิ่น

3.การฟื้นฟูมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติด้วยการประสานงานกับหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการสำรวจพื้นที่หรือความเสียหาย การประสานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานด้านสาธารณสุขในการเยียวยาฟื้นฟูสุขภาวอนามัยของผู้ประสบภัยรวมไปถึงสภาพจิตใจหลังจากประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ประสานกับหน่วยงานด้านการเกษตร เช่น การสำรวจความเสียหายทางการเกษตร การสนับสนุนพันธุ์พืชให้กับผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ผู้นำชุมชนประสานกับประชาชนในพื้นที่ ในการร่วมกันพัฒนาที่พักอาศัยที่ประสบภัยให้กลับสู่ภาวะปกติ ร่วมกันทำความสะอาดหมู่บ้าน วัด โรงเรียน เก็บกวาดขยะมูลฝอย จัดเก็บกระสอบทรายกั้นน้ำ และการปรับปรุงภูมิทัศน์ด้วยการปลูกต้นไม้ทดแทน ผลการวิจัย พบว่า การฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติของจังหวัดชัยนาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนผู้ประสบภัยร่วมกันฟื้นฟูและแก้ปัญหาในเบื้องต้น ดังนี้ 3.1 เมื่อเข้าสู่ภาวะปกติจะมีการประชาสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันพัฒนาที่พักอาศัยในชุมชนที่ประสบภัย เช่น หมู่บ้าน วัด โรงเรียน โดยระดมกำลังเก็บกวาดขยะมูลฝอย จัดเก็บกระสอบทรายกั้นน้ำ โดยใช้รถน้ำของเทศบาลมาฉีดน้ำล้างถนน รวมไปถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ ด้วยการปลูกต้นไม้ทดแทน 3.2 หลังจากที่เข้าสู่ภาวะปกติในระหว่างที่ประชาชนย้ายเข้าที่พัก หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการสำรวจความเสียหายที่เกิดภายในที่พักและดำเนินการประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ควรมีการบูรณาการความร่วมมือจากหลายหน่วยงานเพื่อดำเนินการฝึกซ้อมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น มีการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคเอกชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติมีกระบวนการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประชาชนและหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการร่วมกันป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น การกรอกกระสอบทรายเพื่อทำคันกั้นน้ำ อาสาตรวจตราเฝ้าระวังสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ อาสาสมัครในภาวะฉุกเฉินดูแลความปลอดภัยประชาชนที่อาศัยอยู่ที่ที่พักชั่วคราวและทรัพย์สินของประชาชน มีการประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดทำโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management: CBDRM) ประชาชนเป็นศูนย์กลางช่วยเหลือตัวเองก่อนที่หน่วยงานงานรัฐจะเข้าช่วยเหลือซึ่งเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีการสนับสนุน เรือ สุขาเคลื่อนที่ น้ำดื่ม อาหาร และยารักษาโรค เป็นต้น แนวทางการบูรณาการและสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันที่มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นฐานนั้นสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานโดยมุ่งเน้นการลดความล่อแหลมเสี่ยงภัยของชุมชน การเพิ่มขีดความสามารถของตนเองในชุมชน ได้แก่ ความสามารถในการจัดการกับภัยต่างๆ ในชุมชน ความสามารถในการประเมินความเสี่ยงภัย และการวิเคราะห์ความล่อแหลมความสามารถในการประเมินความสามารถของชุมชน มีความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยและการพัฒนาที่ยั่งยืนสอดคล้องกับผลการวิจัยของศิรินันท์ สุวรรณโมลี (2552) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานจากภาคประชาสังคม พบว่า ปัญหาในการจัดการความเสี่ยง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วม ปัญหางบประมาณ ปัญหาความรู้ความเข้าใจในสิทธิการดำเนินงานและการประสานงานระหว่างองค์กร เป็นต้น ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างความมือส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดการบูรณาการความร่วมมือในการทำแผนที่สำรวจทางน้ำเพื่อนำมาสู่การรวบรวมข้อมูลและแก้ไขทางน้ำที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อทุกช่องทางอย่างต่อเนื่องให้กับประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ

3. ส่งเสริมการจัดทำแผนบูรณาการการจัดการในภาวะฉุกเฉินในช่วงขณะเกิดภัยของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพโดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติในภาคต่างๆของประเทศไทย

2. ควรมีศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกรณีศึกษาการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของประเทศไทยเพื่อนำมาสู่การจัดทำต้นแบบแผนการดำเนินงานในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

References

Department of Disaster Prevention and Mitigation .(2014). [kān̄lot khwām̄sīang phai khō̜ng chumchon doi kān̄tē rī yom khwām̄ phrō̜m čhon nam pai sū phǣnkān patibat tām̄ phǣn ʻopphayop kō̜rānī chukchoēn khō̜ng khūan mǣsarūai čhangwat chīang rai .] Department of Disaster Prevention and Mitigation. Ministry of Interior)

Jensantikul ,N. (2016) [chumchon kap khwām̄rū nai kān̄čhatkān phai phibat kō̜rānī suksā tambon bāng chāng čhangwat Nakhō̜n Pathom] Journal of Humanities and Social Sciences Maha Sarakham University (July - August 2016): 70-79

Kanpai ,R. (2012) [kān wikhrō̜ hā phūnthī prasop ʻuthokkaphai mīnām thūam khang khet kasettrakam læ chumchon nai pī Phō̜.Sō̜. sō̜ngphanhārō̜hāsipsī phūnthī phāk nūa tō̜n lāng læ phāk klāng] Orthopedic Map and Photography Service Group Bureau of Surveying and Mapping Technology, Department of Lands

National Disaster Prevention and Mitigation Commission. (2011). [hǣnkān pō̜ngkan læ banthao sātharanaphai hǣng chāt 2010-2014] Department of Disaster Prevention and Mitigation

National Economic and Social Development Board .(2011). [kān̄čhatkān phai phibat læ kān fūnfū burana lang kān kœt phai kō̜rānī suksā prathet Thai læ prathet ʻūn ʻūn .] Bangkok . National Economic and Social Development Board

Sanghirun , S. Choosuk ,C. (2015) [kān̄čhatkān phai phibat khō̜ng ʻongkō̜n pokkhrō̜ng sūan thō̜ngthin læ khrūakhai ʻongkō̜n chumchon .] Journal of Local Administration Year 8 Issue 4: 112-123

Suwannolee ,S. (2009). [nǣothāng kānphatthana kān̄čhatkān khwām̄sīang čhāk phai phibat doi chumchon pen thān čhāk phāk pracha sangkhom suksā kō̜rānī chumchon bān namkhem tambon bāng mūang ʻamphœ takūa pā čhangwat Phangnga] King Mongkut's University of Technology Thonburi

Tunyaratsrisakul , A . et al. (2014) . [kān̄tē rī yom khwām̄ phrō̜m nai kān rap ʻuthokkaphai khō̜ng prachachon nai čhangwat surātthānī] . Thai Journal of Nursing, Ministry of Public Health, 1st January - May .76 – 84

Wongwatanapong ,K. (2017) [kān̄čhatkān phai phibat doi mī chumchon pen thān kō̜rānī suksā ʻamphœ bāng rakam čhangwat phitsanulōk .] 4th academic conference on public affairs management. Khon Kaen University